

3. Зінченко Д. А. Роль мови у формуванні правової думки та її вплив на юридичну. *Мова і право матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції. ДДУВС. 17.10.2023. С. 98-101. С.288.*

4. Зінченко Д. А. Теоретичні дослідження громадянської ідентичності. *Питання сучасної науки і права. МВС України. Суми. СФ ХНУВС. 2023. С. 185-187.*

5. Зінченко Д. Розвиток гендерної ідентичності зовнішніх умов навчання. *Актуальні аспекти розвитку steam-освіти в умовах євроінтеграції. Current aspects of the development of steam-education in the conditions of European integration. МВС України. Кропивницький. ДонДУВС. 2023. С. 331-333.*

dr hab. Jacek Mrozek,

Profesor Uniwersytetu Warmińsko-Mazurski w Olsztynie (Poland)

DUSZPASTERSTWO WOJSKOWE W DZIAŁANIACH WOJENNYCH NA UKRAINIE

Celem niniejszego opracowania jest ukazanie duszpasterstwa wojskowego w działaniach wojennych na Ukrainie.

Duszpasterstwo kościołów i związków wyznaniowych w Siłach Zbrojnych Ukrainy ma niedługą historię. Dopiero bowiem od 1992 roku na terenach jednostek wojskowych otwierano kościoły, tworzone wydziały synodalne i upowszechnił się udział księży w ceremoniach wojskowych.

Wraz z początkiem zbrojnej agresji Federacji Rosyjskiej na Ukrainę szczególnego znaczenia nabrała opieka duszpasterska nad personelem wojskowym. Tereny objęte działaniami wojennymi zaczęli odwiedzać księża różnych wyznań. Przybywali tam jako wolontariusze, aby zaspokoić potrzeby duchowe i religijne oraz nieść pomoc humanitarną. Jednocześnie nie ustalono formalnie ich statusu.

W związku z powyższym, zaistniała pilna potrzeba uregulowania kwestii pobytu

tych osób w miejscach rozmieszczenia jednostek wojskowych oraz na stanowiskach bojowych. Dlatego pod koniec 2021 roku na Ukrainie weszła w życie *ustawa o służbie duszpasterstwa wojskowego*, która uregulowała realizację duszpasterstwa wojskowego przez przedstawicieli organizacji religijnych w jednostkach Sił Zbrojnych Ukrainy, Gwardii Narodowej Ukrainy, Państwowej Służby Granicznej i innych formacji mundurowych.

Na mocy tej ustawy, w celu zorganizowania działań mających na celu zaspokojenie potrzeb duchowych i religijnych żołnierzy Sił Zbrojnych Ukrainy, pracowników i członków ich rodzin, powołano Duszpasterstwo Wojskowe, jako odrębną strukturę w ramach Sił Zbrojnych Ukrainy, która podlega bezpośrednio Naczelnemu Dowódcy Sił Zbrojnych Ukrainy.

Oznacza to, że stanowiska kapelanów wojskowych zostały wprowadzone do struktur organizacyjnych i kadrowych wojskowych organów dowodzenia, jednostek wojskowych, wojskowych instytucji oświatowych, innych instytucji i organizacji Sił Zbrojnych Ukrainy.

Zgodnie z otrzymaną kwotą reprezentacji religijnej kapelanów wojskowych organizacje religijne przygotowują niezbędną liczbę duchownych i przekazują im mandat (misję) do wykonywania działalności duszpasterstwa wojskowego, opracowany przez Państwową Służbę Ukrainy ds. Etnopolityki i Wolności Sumienia (DESS). Uprawnienie do pełnienia czynności duszpasterstwa wojskowego wygasa przez odwołanie mandatu przez DESS z przyczyn określonych w przepisach wykonawczych.

Zgodnie z wymogami ustawy, kapelanem wojskowym może być obywatel Ukrainy, który jest duchownym zarejestrowanej na Ukrainie organizacji religijnej, otrzymał mandat z prawem do wykonywania czynności duszpasterstwa wojskowego i zawarł umowę o pełnienie służby wojskowej na stanowisku oficerskim w celu pełnienia duszpasterstwa wojskowego w jednostkach Sił Zbrojnych Ukrainy.

Działalność duszpasterstwa wojskowego opiera się na następujących zasadach:

- przestrzeganie konstytucyjnego prawa personelu wojskowego i pracowników do wolności światopoglądowej i religijnej;

- równość przedstawicieli wszystkich wyznań służących w Siłach Zbrojnych Ukrainy, Gwardii Narodowej Ukrainy, Państwowej Służbie Granicznej Ukrainy i innych formacjach wojskowych w zakresie zaspokojenia ich potrzeb religijnych;
- równość kapelanów wojskowych bez względu na przynależność do organizacji religijnej;
- tolerancyjna postawa kapelanów wojskowych wobec przedstawicieli innych kościołów i związków wyznaniowych;
- zapobieganie narzucaniu przekonań religijnych;
- dobrowolne uczestnictwo żołnierzy i pracowników w nabożeństwach religijnych, obrzędach religijnych i innych wydarzeniach mających na celu zaspokojenie potrzeb duchowych i religijnych personelu i członków rodzin;
- równość kapelanów wojskowych różnych wyznań w korzystaniu z ośrodków duchowych;
- priorytet szkolenia bojowego (specjalnego) podczas planowania i organizacji działań mających na celu zaspokojenie potrzeb duchowych i religijnych personelu i członków rodzin.

Natomiast obszary działalności duszpasterstwa wojskowego to:

- opieka duszpasterska jako kierunek duszpasterstwa mający na celu zapewnienie wsparcia religijnego, etycznego, moralnego i duchowego, sprzyjanie kształtowaniu stabilności i właściwego stanu duchowego personelu;
- praca religijno-wychowawcza jako kierunek działalności duszpasterskiej, którego celem jest zapoznanie żołnierzy z podstawami światopoglądu religijnego, zasadami etycznymi służby wojskowej i obywatelskim obowiązkiem ochrony państwa oraz wychowanie kadr w duchu patriotyzmu, braterstwa i wzajemnego szacunku;
- działalność społeczna i charytatywna jako kierunek działalności duszpasterskiej, mający na celu dbanie o potrzeby społeczne żołnierzy i nawiązywanie partnerskiej współpracy z przedstawicielami organizacji religijnych, charytatywnych (wolontariatowych) oraz publicznych w celu zapewnienia wszechstronnego wsparcia i zapewnienia troskliwej postawy wobec żołnierzy i członków ich rodzin;
- konsultowanie się z dowództwem wojskowym w sprawach religijnych jako

kierunek działalności kapelana polegający na udzielaniu dowództwu fachowych informacji związanych z wpływem czynników duchowych i religijnych na wykonywanie określonych zadań, propozycji i konsultacji w sprawie organizacji środków służących zaspokojeniu potrzeb duchowych i religijnych personelu oraz informowanie dowództwa o sytuacji religijnej w jednostce oraz o sytuacji religijnej w miejscu stałego oddelegowania, a także na terenie wykonywania powierzonych zadań.

W celu właściwej organizacji zaspokajania potrzeb duchowych i religijnych przeprowadza się ankiety wśród personelu wojskowego pod kątem przynależności wyznaniowej i ustalania odpowiedniej liczebności reprezentacji religijnej kapelanów wojskowych w Siłach Zbrojnych Ukrainy.

Duchowni przedstawiciele organizacji wyznaniowych pomagają w strefie działań wojennych, aby zapewnić międzyreligijną harmonię i zrozumienie w zakresie organizacji wydarzeń odpowiadających potrzebom duchowym i religijnym żołnierzy. Część z tych duchownych sprawuje opiekę duszpasterską od 2014 roku i może poszczycić się znaczącymi zasługami i dużym autorytetem wśród obrońców Narodu Ukraińskiego.

Ukraińscy kapelani wojskowi uzyskali zatem odpowiednio wysoki status prawny potwierdzony właściwymi regulacjami ustawowymi i wykonawczymi a „wymuszony” niejako sytuacją geopolityczną po rosyjskiej aneksji Krymu, separatyzmie wschodnich regionów Ukrainy, a następnie rozpoczęciu przez Federację Rosyjską pełnoskalowej wojny. Wobec tego, Ministerstwo Obrony Narodowej podjęło się organizacji szkoleń kapelańskich a wcześniej zorganizowało struktury Ministerialnej Rady Społecznej zajmującej się opieką religijną w wojsku. W samych strukturach kościelnych utworzone zostały odpowiednie komórki (najczęściej wydziały) zajmujące się duszpasterstwem specjalnym łącznie z wyznaczonymi imiennie kapelanami. Sprawnie funkcjonujące struktury kapelańskie utworzono w duszpasterstwie Ukraińskiego Kościoła Prawosławnego Patriarchatu Kijowskiego, Ukraińskiego Kościoła Greckokatolickiego oraz u „rymokatolików”, baptystów i zielonoświątkowców. W organizacji duszpasterstwa wojskowego wykorzystano także

opinie pochodzące od przedstawicieli Wszechukraińskiej Rady Kościołów i Organizacji Religijnych.

Inaczej sytuacja wyglądała w Ukraińskim Kościele Prawosławnym Patriarchatu Moskiewskiego. Na początku wojny zdarzały się bowiem skandaliczne sytuacje, np. odmowy pogrzebu wyznaniowego w stosunku do żołnierza ukraińskiego, gdyż „walczył on przeciw rosyjskim braciom”. Żona zmarłego złożyła w tej sprawie skargę do Ministerstwa Obrony, ponieważ duchowny odmawiający pogrzebu był etatowym kapłanem zatrudnionym w duszpasterstwie wojskowym. Zdarzało się także, że niektórzy biskupi z Ukraińskiego Kościoła Prawosławnego Patriarchatu Moskiewskiego zabronili duchownym swojej diecezji udzielania jakiegokolwiek wsparcia wojsku ukraińskiemu. Niektórzy z nich wzywali swoich wiernych do oportunisty wobec mobilizacji do wojska. Apelowali o to, żeby „nie podejmować walki z Rosjanami i nie przelewać prawosławnej krwi” a za wywołanie konfliktu rosyjsko-ukraińskiego obwiniali Stany Zjednoczone będące „sługą szatana”.

Podsumowując, od chwili wybuchu wojny, w Ukraińskich Siłach Zbrojnych wzrosła liczba kapłanów wojskowych. Są wśród nich duchowni prawosławni, grecko- i rzymskokatolicki oraz przedstawiciele innych związków wyznaniowych działających w tym kraju. W przeciwieństwie do innych krajów, instytucja duszpasterzy wojskowych zaczęła się rozwijać na Ukrainie stosunkowo niedawno. Teraz Ukraina oficjalnie dołączyła do grona państw mających posługę duchową w wojsku, a stało się tak dzięki inicjatywie i staraniom dowódcy Sił Zbrojnych Ukrainy generała Walerija Załużnego.

Jak podał Sztab Generalny Sił Zbrojnych Ukrainy w komunikacie z 2023 roku, po pierwszym kursie dla 30 kapłanów w Instytucie Wojskowym Narodowego Uniwersytetu im. Tarasa Szewczenki w Kijowie, „siłę zwycięstwa zdobywa się nie tylko dzięki potędze broni, ale też dzięki sile wiary i modlitwy do Boga. To właśnie kapłani wojskowi pomagają wzmacniać ducha bojowego wojskowych jako niezwykle ważnej części składowej zwycięstwa”.

Ołena Legenczuk, pierwsza kobieta kapłan dopuszczona na linię frontu „zero” i pomagająca ukraińskim żołnierzom twierdzi że „w tym piekle jest Bóg”. Dodaje, że

„wielu chłopaków mówi, że kiedyś byli ateistami. Ale po ciężkich bojach o Izium, Marinkę czy Bachmut zaczynają wierzyć”. Wsparcie zdrowia moralnego i psychicznego żołnierzy, ich motywacji, zaspokojenia potrzeb duchowych i religijnych jest jednym z ważnych elementów pomyślnej realizacji ich zadań podczas wojny. Kapelani wojskowy podczas działań wojennych na Ukrainie udzielają różnego rodzaju wsparcia żołnierzom – czy to przez odprawianie dla nich Eucharystii na tyłach, gdy mają oni chwilę odpoczynku, bo bezpośrednio na froncie jest to niemożliwe, czy to przez wysłuchiwanie spowiedzi i rozmowy duchowe.

Egzystencjalnym wrogiem wolności religijnej na Ukrainie jest Rosja. Władze rosyjskie na terytoriach okupowanych prześladują duchownych ukraińskich szczególnie surowo. Od rozpoczęcia wojny zginęło ponad 40 przedstawicieli duchowieństwa.

Źródła:

Krawiec M., *Ukraina: troska o kapelanów wojskowych*, <https://www.onet.pl/informacje/kai/ukraina-troska-o-kapelanow-wojskowych/qdz627y,30bc1058> (dostęp: 20.04.2024).

Nikołajew J., *Status kapelanów wojskowych duszpasterstw specjalnych w ukraińskim systemie prawnym*, „Studia z Prawa Wyznaniowego” 2018 nr 21.

Nikołajew J., *Wolność sumienia i wyznania więźniów na Ukrainie. Ujęcie prawne i socjologiczne*, „Nurt SVD” 2015 nr 1.

Nikołajew J., *Wspólnotowy wymiar wolności światopoglądu i przekonań religijnych oraz jej realizacja w ukraińskim systemie prawnym*, Lublin 2016.

Tsiptsiura M., *Kobieta kapelan na pierwszej linii frontu. "Czasem wystarczy po prostu milczeć"*, <https://wiadomosci.onet.pl/tylko-w-onecie/kobieta-kapelan-na-pierwszej-linii-frontu-wojna-nauczyla-mnie-trzech-rzeczy/q7kmc78> [dostęp: 20.04.2024].

<https://dorzeczy.pl/religia/429982/wojna-na-ukrainie-praca-kaplanow-coraz-bardziej-intensywna.html> [dostęp: 20.04.2024].

https://risu.ua/ponad-40-predstavnikiv-duhovenstva-buli-vbiti-pislya-pochatku-velikoyi-vijni--viktorya-yelenskij_n147724 [dostęp: 20.04.2024].

<https://www.wnp.pl/rynki-zagraniczne/ukraina-uruchomiono-pierwszy-kurs-dla-kapelanow-wojskowych-roznych-religii,680843.html> [dostęp: 20.04.2024].

www.religion.in.ua/news/ukrainian_news/27857-voennyj-kapella-ugkc-v-kieve-k-relichajshemu-sozhalehiyu-vse-bolshe-i-bolshe-iz-voennogo-gospitalya-postupaet-zhalob-na-svyashhennosluzhitelej-moskovskogo-patriarxata.html [dostęp: 20.04.2024]

www.risu.org.ua/ua/index/all_news/community/religion_and_policy/58588 [dostęp: 20.04.2024].

www.risu.org.ua/ua/index/all_news/state/church_state_relations/58950 [dostęp: 20.04.2024].

www.risu.org.ua/ua/index/all_news/state/national_religious_questions/58911 [dostęp: 20.04.2024].